

УДК 007 : 304 : 070

Островська Н.В.¹

¹канд. наук із соц. ком., доц. НУ «Запорізька політехніка»

COVID-19: НОВІ ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ ФАКТЧЕКІНГОВИХ РЕСУРСІВ

Поширення надмірної кількості неправдивої інформації під час пандемії коронавірусу становить виклик світовому співтовариству і вже отримало назву інфодемії. Адже дійсно лавина дезінформації, псевдонаукових порад та інтерпретацій накриває світ і серйозно ускладнює боротьбу з реальною проблемою подолання хвороби. На передовій боротьби з нею перебувають і фактчекінгові організації, основу діяльності яких становить перевірка фактів.

Дослідити, які саме виклики постали перед українськими фактчекінговими проєктами та як вони реагують на них, є метою цієї наукової розвідки.

Систематично займаються фактчекінгом в Україні такі ресурси: «StopFake», «БезБрехні», «VoxCheck», «Слово і діло», проєкт Інституту розвитку регіональної преси (ІРПП) «По той бік новин». Кожен з них має свої особливості формату, зумовлені роботою в різних напрямках. Зокрема, «StopFake» є інформаційним хабом, де аналізується таке явище, як кремлівська пропаганда у всіх аспектах і проявах, та методи тиску на інші країни і регіони. Формат проєктів «БезБрехні», «FactChek-Region», «VoxCheck» передбачає аналіз публічних заяв політиків, викриття в них маніпуляцій, популізму та неправдивих фактів. «Слово і діло» здійснює контроль виконання обіцянок політиків й посадовців. «По той бік новин» розвінчує поширені в мережі фейки.

Уже на початку пандемії в Україні більшість ресурсів долучилися до спростування фейків, що ширяться у ЗМІ та соціальних мережах. Окремі рубрики присвятили коронавірусу «БезБрехні» [1] («Коронавірус. Правда і міфи»), «StopFake» [4] («COVID-19»). «VoxCheck» [5] більшу активність виявляє на сторінці у фейсбуці та телеграм-каналі «Антологія брехні», ніж на сайті. «По той бік новин» [2] активно спростовує найпоширеніші фейки про коронавірус із надісланих читачами фейсбуку.

При чому фактчекери намагаються дотримуватися спеціалізації свого видання. Наприклад, «StopFake» аналізує приклади російської дезінформації про коронавірус у різних країнах. Зокрема, «Фейк російських ЗМІ: у США від COVID-19 помер підліток, якого відмовилися лікувати через відсутність страховки», «Фейк НТВ: у Нью-Йорку медики змушені працювати в мішках для сміття замість захисних костюмів», «Вірус пропаганди. Як Кремль поширює фейки про коронавіруси і використовує пандемію для скасування санкцій» [4].

«VoxChek» намагається побороти новинні фейки та маніпуляції політиків про коронавірус, акцентуючи на відповідальності політиків. Наприклад, «Цибуля, конспірологія та Іран: як секретар РНБО про коронавірус маніпулював» [5].

Натомість видання «БезБрехні» змінило свою політичну направленість і активно долучилося до спростування найбільш вірусних фейків про COVID-19 [1].

Безпрецедентність ситуації породила унікальне явище – волонтерську ініціативу українських фактчекерів («По той бік новин» (ІРРП), «БезБрехні») та журналістів («Наші гроші. Львів», «Кавун.City», «Букви» – спільну платформу з перевірки інформації про коронавірус «По той бік пандемії» [3]. Перевірені матеріали розподіляються на фейки, маніпуляції та правду про пандемію.

Мабуть, усвідомлення того, що жодних фактчекерів не вистачить, щоб перевірити всі фейки, спричиняє значну активність аналізованих проєктів у медіаосвітньому напрямку. Зокрема, експерти видань беруть участь у радіо- і телепрограмах, у онлайн-тренінгах з медіаграмотності.

Безпрецедентна кількість, багатогранність та різний рівень складності фейків про коронавірус зумовили й зміну підходів до перевірки, написання й формату побудови матеріалів. Не завжди для цього підходить класична форма написання фактчеків. Інколи не можна виокремити окремі тези із заяви, скористатись для перевірки тільки відкритими джерелами. До того ж варто звертати увагу на доступність подачі інформації (складні речі простими словами) та якісну візуалізацію. Тобто важливо не лише підтвердити чи спростувати інформацію, а саме донести правду.

Сама тематика фейків про COVID-19 змусила експертів проєктів розбиратися в до цього не дуже популярній серед фактчекінгових видань медичній проблематиці. І тут виявилася низка труднощів, а саме: суперечливість трактувань офіційних органів, часто неконкретність формулювань, випадки розбіжності офіційної статистики, що подається різними джерелами, складність знайти експерта, який розбирається саме у

вірусології, складність спростування професійно підготовлених маніпуляцій з використанням справжніх медичних досліджень тощо.

Отже, серед нових викликів, що постали перед українськими фактчекерами в час пандемії, насамперед глобальність масштабів проблеми фейкового контенту та необхідність об'єднати зусилля медіаспільноти для її розв'язання. Наскільки успішно з цим впораються фактчекінгові ресурси в Україні, покаже тільки час.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Без брехні. URL: <https://www.bez-brehni.info/>
2. По той бік новин. URL: <https://www.facebook.com/behindtheukrainenews/>
3. По той бік пандемії. URL: <https://coronafakes.com/>
4. StopFake. URL: <https://www.stopfake.org/uk/golovna/>
5. VoxCheck. URL: <https://voxukraine.org/uk/category/proekti/voxcheck-uk/>